

Tal vid logen "Hammarö fästes"
15-årsfäst i Hammarö kyrka,
söndagen den 17 ...

Björkhagen, Wenzel,

54 F x Br. G.T.O. Hammarö

Politikern
Nicht
Sollte
5 (10)

TAL

vid

Logen "Hammarö Fästes" 15-årsfäst i Hammarö kyrka

Söndagen den 17 April 1910

av

Wenzel O. Björkhagen.

KARLSTAD 1910
KARLSTADS-TIDNINGENS A.-B.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Logen Hammarö fäste som i dag
hugfäster minnet av 15 tillryggalad-
da arbetsår har anmodat mig att häls-
sa Eder, ärade hedersgäster, med-
värkande och övriga mötesdeltagare
välkomna till denna högtidlighet.

Liksom vandringsmannen efter
många mödosamma fjät på krönet
av höjden under några ögonblicks
vila låter blicken glida ut över näj-
den och stigarne som han vandrat,
så kan också den förening som vid
detta tillfälle här firar sin minnesfäst
för en kort stund låta blicken dröja
på den väg som är tillryggalagd och
de år som svunnit. Se vi då vid
denna återblick vägen ligga där i
skymning och mörker eller i minnets
dröjande sol och ljus? När de 15
åren med sina många dagars många
och skiftande röster tala ur det för-
flutna, minna de då om motgångar
och nederlag, om mödor och besvär-
ligheter eller säga de oss att

lätt var vår vandring,
lyst av idéernas stjärnor
in i människornas jättan.

Rikare personlig erfarenhet än vad
jag äger av de gångna årens arbete
hade den talare bort äga som vid

detta tillfälle skulle ge några sammanfattande drag av föreningens historia och värksamhet. Det må därför ursäktas om det blott blir några magra sakuppgifter och data som jag efter tillgängliga protokollsböcker o. d. nu meddelar.

Logen Hammarö Fäste bildades den 30 mars 1895 med 14 medlemmar, av vilka 4 ännu kvarstå i logen. Under de två första åren hade logen ingen egen lokal för sina sammanträden utan dessa höllos dels i skolhus dels i Hovlanda missionshus. Sedan emellertid byggnadstomt upplåtits av Hr Anders Andersson i Hallerserud, påbörjades byggandet av det nuvarande ordenshuset, vilket blev färdigt år 1897.

Vid Skoghall bildades i januari 1905 en syskonloge till Hammarö Fäste av 28 medl. Efter halvtannat års värksamhet nedlades emellertid denna loge vid Skoghall och uppgick med ett tiotal medlemmar i Hammarö Fäste.

Under de gångna 15 åren ha hållits omkring 600 logemöten och cirka 25 offentliga nykterhetsföredrag.

Inom logen arbetar för närvarande en år 1907 bildad studiecirkel. Cirkeln, som nu räknar ett 15-tal medlemmar, har riktat logens bibliotek med omkring 200 band litteratur.

Sedan vintern 1909 arbetar inom

logen en ungdomsloge som f. n. räknar 25 yngre och 15 understödjande medlemmar.

Men bredvid dessa data och torra sakuppgifter finnes helt visst åtskilligt — och det sannolikt av det mest inträffanta och minnesvärda — som i dag vore värt att erinra om. Låt oss då när vi vid detta tillfälle befinna oss på en av vilohöjderna på den väg som går mot framtidens land lyssna till vingslagen av minnets fågel Fenix. På denna högtidlighet, helgad åt minnet och löftet, firad i vårens och de varliga krafternas tid, susar det omkring oss av röster som vi skola lyssna till och lära oss att förstå. Och då vi nu lyss till det förgångnas stämma, höra vi icke då den gamla, evigt sig upprepande sagan om huru en stor och rättfärdig idé lyst med eget jus bland tidens många bloss och lågor, gått med egna vågor genom tidens ström, huru den idén samlat omkring sig människor, vilkas järtan vibrerat lätt för idéens morgonvind, ungdom med vårsol i blicken, grånade människor med unga sinnen och med unga järtan i sina gamla bröst, huru de följt den idén liksom de vise männen den underbara stjärnan, de ha trott på dess framgång, deras blickar ha fått glans av dess ljus och med mod och tillförsikt ha de mött allt: likgiltighet och tyst förakt, hån, gäc-

keri och öppet motstånd — alla de pilar som dugga så tätt i striden mellan idémänniskorna och maktmänniskorna. Efter all sannolikhet var det väl icke lika lätt att vara nykterhetens banérförare — om också blott för 15 år tillbaka — som det är i våra dagar. I dessa tider anses det ju tämligen allmänt som en skam att icke vara nykterhetsvän, därom buro bl. a. de dagar vittnesbörd, då förbudsomröstningen ägde rum, då åtskilliga personer, ehuru de själva begagnade spritdrycker och nog innest inne icke gillade förbudstanken, ändock för det yttre nykterhetsvänliga skenets bibehållande gävo förbudssträvandet sitt stöd. De föregångsmän o. föregångskvinnor, som på denna plats brutit mark för den organiserade nykterhetsrörelsen, hade säkerligen många svårigheter att genomkämpa. För allt vad de i tillit, tro och öffervillighet värvat vilja vi i dag, särskilt vi unga, ägna dem ett tack. Ett tack för varje liten gärning som varit av betydelse för vår sak, för det hela, även om den lilla gärningen icke lämnat skönjbara spår efter sig, ett tack för de synliga och påtagliga resultatet av edert värk — däribland icke minst för det föreningshus, ni byggde, utan vilket det kanske icke nu varit oss förunnat att få samlas under Hammarö tämpelvalv. Och när vi sålunda vid detta

tillfälle tända tacksamhetens eld på våra järtans altare låt oss då också uttala vårt tack till alla dem i Hammarö församling vilka under de gångna 15 åren utan att ha tillhört vår rörelse visat den förstående och välvilja. Ett tack till den ärade hedersgäst som öppnat kyrkans dörrar för denna minnesfäst och först och sist vår tacksamhet till Värmlands Englebrekt, Fabr. Harald Vadman, vilken såsom ledare och styresman för den värmländska provinsorganisationen av godt.orden nedlagt ett intensivt, kulturellt betydelsefullt arbete för alla Värmlands loger, sålunda även denna.

Att i dag dröja blott vid den tid som förflutit och möjligen något vid innevarande dagar vore emällertid endast halvjord gärning. Alltför ofta har vårt folk ägnat sina högtidsfäster åt den tid som sjunkit undan, åt gångna dagars bragder, storverk och personligheter. Ofta, alltför ofta ha vi framför flydda tiders gravkummel ägnat våra tankar åt minnet och det förgångna, sällan åt löftet och framtiden. En av vår nationella diktnings skalder har med tanke härpå sagt att

gravöl voro våra minnesfäster.»

Men när vi i dag några ögonblick rasta på vår vandring, låt oss skugga med handen för ögonen och spåja

mot synranden. Där skönja vi litet, oändligt litet men dock förnimbart för våra finaste aningar och drömmar, litet, men dock något utav det som de väntat på och drömt om vilka nu sova under grästorvorna, utav det som vi vänta på och drömma om, utav framtidens land och framtidens folk, det nya Sverige.

Vad kan då den förening, som här i dag firar sin högtidsdag göra för att bidra till förverkligandet av den drömmen, huru skall den inrikta sin värksamhet för att på bästa sätt utföra sin del i det stora riksbygget? Ja, i viss mån sammanfalla väl riktlinjerna för dess framtida arbete med dem som utarbetats och följas av de andra kulturella sammanslutningar i vårt land vilka på nykterhetens grundval sträva till samma mål. I nykterhetsarbetet alltså genom att under absolutismens fanor samla allt flere och flere, framförallt av de unga, vilka en gång skola taga arvet och utforma en del av den nya tiden. Genom skapande av starka nykterhetsorganisationer sålunda och ett planmässigt upplysnings- och föstringsarbete sträva vi att åt samhällena erövra det lokala vetot — men ett verkligt sådant där folkviljan, uttryckt genom omröstning bland alla till myndig ålder komna män och kvinnor, är sista instans från vilken ingen vädjan till annan domsmakt gives, och

ett lokalt veto tillräckligt effektivt för att hindra att sprithantering som inom ett visst område blivit nedröstad och avhyst, skall på smygvägar åter där kunna hålla sitt intåg. När så verklig och pålitlig förbudsmajoritet förefinnes i alla svenska bygder jämte ett vaket och målmedvetet i absolutismens tecken fostrat ungdomssläkte, berett att värna och uppehålla en förbudslag, då våga vi hoppas att nykterhetsfolkets slutönskemål: totalt förbud för tillverkning, försäljning och införsel av spritdrycker skall bli verklighet.

Ett absolut nyktert Sverige — vilken stor framtidstanke, vilken vacker dröm! Och dock är det väl icke nog därmed. Ett nyktert Sverige, det betyder mycket, men då vi hunnit dit äro vi dock icke vid Paradisets portar, endast vid en av milstolparne på vägen till framtidens land. Skulle vi icke sträva vidare mot nya vägmärken och därför vidga och förjupa vår värksamhet!

Jo, så sant som vårt mål är ett folk och en mänsklighet på alla områden och i största möjliga utsträckning frijord från lägre juriska drifter och föreställningar; från allt det som binder oss vid barbariet i dess olika former. »Hela världen — vårt fält» lyder ett av godtämplanordens valspråk. Bland alla folk inom alla politiska partier, alla trosbekännelser

söka vi vinna kämpar under våra fanor, på vilka den gamla nötta och dock ständigt levande och unga satsen om alla människors broderskap står skriven. Och när då i framtiden en gång dessa våra nykterhetsorganisationer omspinna hela världen och vuxit upp till starka kulturbärande krafter inom alla folk, kunna vi icke då hoppas att hos ett kommande släkte finna det mod, den viljestyrka, den andens storhet som skall göra krig och våld omöjligt och de vackra ord sålunda bli verklighet som dallrade i den första julnatten och som varje söndag uttalas från våra kyrkors altaren, fridshälsningen: frid på jorden. Det är sant att målet är fjärran och vägen dit fylld av svårigheter och hårt arbete, men svårigheterna äro till för att övervinnas och framgångarna beror på en var utav oss.

Du lilla land, skymningslandet, den långa vita vinterns, det tunga vintermörkrets land. Huru gärna ville vi icke i vår nu 15-åriga förening på alla områden hjälpa till att gestalta drömmen om det nya Sverige! Huru önskade vi icke att vår kommande värksamhet kunde bidra att åt dessa bygder bevara det folk, icke minst den ungdom, som vuxit upp på dess torvior. Låt oss försöka om det än stundom tyckes lönlöst och hopplöst. Låt oss försöka hjälpa till att skapa de utkomst-

möjligheter och likställighetsförhållanden, den samhällstrevnad och värdegestaltning varigenom vi säkrast och mest naturligt binda vår ungdom kvar vid svensk jord. Ännu flyter alltjämt strömmen, emigrationsströmmen med unga människor till främmande land, främst dollarlandet på andra sidan Oceanen som suger till sig vår bästa unga kraft och ibland ger oss några dollar och guldmynt i utbyte — liksom om förlusten av vårt unga, friska blod kunde tröstas med pengar! Vad betyder några dollar mer eller mindre här hemma då nu ödehemmanen börja stå förfärande tätt i somliga bygder, då i många stugor endast åldringarne och barnen äro kvar sedan den arbetsdugliga ungdomen stigit över tröskeln och vandrat mot väster. Vi ville ropa så att stenarne skulle svara, vi ville tala till edra jättar innerligt och enträget tills vågor av gråt skulle skölja över edra anlejen, spörjande eder, om ni icke ännu förstån det stumma språk som talas av de många tomma stugorna därute i natten, i vilka aldrig jus äro tända och där aldrig eld brinner på härden. Vi ville icke döma, icke anklaga, endast spörja och åter spörja var för så många unga starka armar av vår ungdom skola släppa värktygen och plogarne här hemma och lämna oss medan samtidigt utländskt folk, galizier o. d., fors-

las in till att på svenskarnes jord värka deras gärning?

Låt oss emellertid först som sist erkänna att många av dem som emigrationens flodbölja ryckt med sig varit av omständigheterna i det närmaste nödgade att resa och att orsakerna till utvandringen äro mångahanda. Här är icke tiden och platsen att närmare dröja vid dessa orsaker. Ett ögonblick blott vid en av dem — den kanske mest förbisedda, icke minst därför att få av utvandrarne tala om den. I det sammanhanget få vi då fastslå att icke alla dessa emigranter strängt taget av omständigheterna nödgats lämna sitt land. Åtskilliga funnos som icke för brödförtjänsten behövt resa, de hade utkomst här och ett jämförelsevis burget hem, de hade fulljort sin värnplikt och skrämdes därför ej av den att ge sig av och ändock reste de! Ja, ty det var längtan och vandringshågen som drev dem bort, den pinnande tanken att här hemma på bygden var allt så vardagsgrått, så långsamt, och enformigt stilla. Vad fanns det väl bortom de blånande åsarne och den jupa skogen som stängde, frågade de sig, därute i den stora världen, där pulsarne slå snabbare än här, och de lämnade så detta vardagsgrå och enformiga, drivna av den längtan och unödran, åt

viiken Björnsons diktgestalt Arne ger utlopp i följande ord:

Undrer mej paa vad jeg for att se
over de høje fjelde.

Låt oss då under kommande dagar i vår förening som hyser så många unga krafter — och måtte så ske i många andra runt om i Sveriges bygder — låt oss på alla sätt, med kunskapens, med samvarons, föreningsarbetets och de ideella strävandenas solstrålar söka bilda en mötvikt mot den tunga misströstan, mot den gråa tråkighets och enformighetskänsla vilka nu i många bygder likt en kall dimma fläktar mot unga jertan och skrämmer dem för näjderna härhemma.

Offervillighet, tillit, ödmjukhet, oegennyttia, en tro som försätter berg och en lågande idealitet, se där ledstjärnor att följa, se där tecken i vilka vi skola segra. Och må vi besinna att ingen får lämnas i sticket, ingen får bli efter på vår färd mot framtidens land. Det klagas visserligen över att somliga äro omöjliga att påvärka, att de finna livets högsta andaktsstunder då de äta, spela kort och dyrka Bachus, vinguden. Man vill göra gällande att denna för ädlare inträssen och högre synpunkter främmande och otillgängliga folkkategori som vid dryckjom, spel o. d. finner livets fina-

sie, mest sollysta stunder till största delen rekryteras av folk som i städerna stå innanför boddiskarne, av en del, särskilt yngre, representanter för det militära yrket samt åtskilliga under tidsdödande vanor och åldriga fördomar hemfallna gamla ungarlar. Vi måste lämna dem, säger man, det är inte lönt — men jag vågar ändå påstå vi få inte släppa dem, släpp dem inte! Sprid ungdomens sol och värme i deras kalla sinnen, klappa med händer som idealiteten och den goda viljan jort mjuka och starka på deras igängrodda jättedörrar och det kan hända att även de skola vakna och förstå vad det vill säga att verkligen leva.

Ärade hedersgäster, medvärkande, ärade mötesgäster blott ett par ord till! Inom några ögonblick skall den sång som blivit vår nationalsång juda under kyrkans valv. Ha vi icke sjungit den som en minnessång endast, alltför många gånger, ha vi icke hört liksom dallringen av en bortdöende aftonringning vid de orden:

»Du tronar på minnen från fornstora dar».

ha vi icke sänkt våra huvuden vid tanken på den storhetstid som försvunnit och med skälvande röst sagt oss: aldrig, aldrig blir vårt land det storhetens land det under flydda tider varit!

Nej, aldrig det, aldrig det. Minnets land, sagans land blir det som det varit, som det är, men därtill mycket, oändligt mycket mera. Nu lider det mot gryningstider, nu lider det mot vår. Nu är det icke de nötta, fadda orden från de pladdrande gästerna på ett kafé äller från det upprymda bordssällskapet vid middagens champagneskålar, nu är det glädjens, allvarets och ansvarets ungdom som skall brusa i sången.

Låt därför när vi nu sjunga Du gamla, du fria, det bästa inom oss dallra och klinga i vår melodi, låt i sången stiga den vackraste av drömmar: Sverige, längtanslandet, framtidslandet åt Sveriges folk, befriat från rusdryckskultens slaveri, fredsriket Sverige en fri stat i kedjan av övriga mänsklighetens fredsriken, folket med de rena fröjdernas krans kring pannan och allvaret och ansvaret jupast inne i blicken, folket från sekterism och trångsynthet adlat till sann religiositet, förnimmande och förstående de stora tankarne som från vishetens och kunskapens, diktens och konstens lunder fläktat det kring pannan.

Landet med många soliga egna hem kring vilka gyllene korn vaggat i sommarvinden.

Minnets land ärvde vi, äga vi, framtidens land, Du gamla, du fria, jålp oss att dana det!

